

זיגלבוים, מרדכי שמואל (ארתור)

(1895-1943)

(Samuel Artur Sygelbojm). ממנהיגי ה'בונד' בפולין. ז' נולד בכפר בורוציה (Borowice) שבמחוז לובלין למשפחה בת עשרה ילדים. אביו היה מורה בית ואמו תופרת. בהיותו בן 11 נאלץ להפסיק את לימודיו ולהתחיל לעבוד לפרנסת המשפחה. אחרי מלחמת-העולם הראשונה וכינון פולין העצמאית עבר לורשה והתמנה למזכיר האיגוד המקצועי של פועלי המתכת מטעם ה'בונד'. מ-1924 היה חבר הוועד המרכזי של המפלגה ומזכיר המועצה המרכזית של האיגודים המקצועיים היהודיים. מ-1930 ערך את בטאון האיגודים המקצועיים 'ארבעטער פראגן'. ב-1936 נשלח לרכז את סניף ה'בונד' בלודז' וב-1938 נבחר לעיריית לודז'.

בפרוץ המלחמה חזר ז' לורשה והיה אחד משני היהודים (השני – אברהם גפנר) בין 12 בני-הערובה שאסרו הגרמנים בורשה בתחילת הכיבוש. לאחר שחרורו היה ממארגני הגרעין המפלגתי של ה'בונד' במחתרת ונשלח להיות חבר היודנרט הראשון מטעם מפלגתו. בסוף דצמבר 1939, כאשר צפוי היה למאסר, יצא בדרך חוקית למחצה והגיע לבלגיה. שם מסר בישיבת האינטרנציונל הסוציאליסטי על רדיפת היהודים בראשית הכיבוש בפולין. אחרי נפילת בלגיה בידי הגרמנים נמלט לפריס, ובספטמבר 1940 הגיע לניו-יורק. במרס 1942 נשלח ללונדון כנציג במועצה הלאומית שליד 'ממשלת פולין בגולה', תפקיד שהיה לזירת הפעילות העיקרית שלו בזמן המלחמה.

ז' היה נאמן לקו נוקשה של מפלגתו, ועמדותיו הבלתי-מתפשרות לא הקלו את שיתוף-הפעולה בינו ובין יצחק שורצברט הציוני, חבר המועצה היהודי השני, שהיה בין ראשוני חבריה. ז' התנגד בתקיפות לשאיפות הציונים לראות במדיניות האנטי-יהודית ובטרגדיה של יהודי אירופה גורם המוכיח את צדקת תביעת הציונים לעלייה חופשית לארץ-ישראל ולעצמאות מדינית של העם היהודי. בישיבות המועצה הרבה להדגיש את אמונתו בפולין חופשית ובחברה שוויונית וצודקת בה שתעקור מתוכה את נגע האנטישמיות. משהתרבו הידיעות על מסע הרצח בפולין נרתם ז' בלהט ובמסירות רבה למשימה להפיץ ידיעות על המתרחש, לגייס סיוע למען הנרדפים ולנסות, בסיוע הממשלה הפולנית הגולה, לפנות לדעת-הקהל בארצות חופשיות, ובייחוד לתנועה הסוציאליסטית המאורגנת בהן, להשיג עזרה ואמצעי הצלה אפקטיוויים. ז' קיים קשרים הדוקים עם אנשי המפלגה הסוציאליסטית בממשלה הגולה ובמוסדותיה, ולכן הגיע אליו לעיתים מידע שלא הועבר לשורצברט. בחודש מאי 1942 הגיע לידי ז' דין-וחשבון של ה'בונד' בורשה על רצח המוני יהודים בפולין. הדין-וחשבון הוא, שהועבר בצינורות המחתרת הפולנית, היה אחד מהמקורות הראשונים על ההרג והיקף ההכחדה. צוינה בו סדרת מקומות שבהם התקיימו 'אקציות', נמסר בו על

מחנות הרצח, והמספר הכולל של הנרצחים עד אז הוערך בכ-700,000 נפש. בנאומיו הרבה ז' להפיץ את המידע על המתרחש ולפנות למצפון העולם. בנאום ב-2 ביוני ברדיו לונדון דיבר על 'יהודים בגטאות, העדים יום לך, שקרוביהם נגררים בהמוניהם להרג וכול אחד מהם יודע שתורו חייב לבוא'. 'תהיה זאת ממש חרפה' – אמר בנאום ההוא – 'להמשיך לחיות, להשתייך למין האנושי, אם לא ימצאו מיד אמצעים כדי לשים קץ לפשע הגדול ביותר בקורות האדם'. בנאום מספטמבר 1942 מסר, כי לממשלה הפולנית בלונדון הגיעו ידיעות על הגירוש בורשה שבמהלכו מוצאים 7,000 יהודים מדי יום ביומו. באוקטובר 1942 נפגש ז' עם ין קרסקי, שהגיע מפולין, ושלפני יציאתו ממנה פקד את אחד המחנות וביקר בגטו ורשה. קרסקי חשב שהוא ראה את מחנה בלז'ץ, ואולם, שנים רבות אחרי המלחמה התברר שהוא ראה מחנה אחר באיזור לובלין. קרסקי הביא עמו מסר מפיהם של שני נציגים יהודים במחתרת בצד הפולני של ורשה, ליאון פינר מחברי ה'בונד' וכנראה אריה וילנר. לדברי קרסקי אמר לו פינר למסור:

'... אנו חשים שנאה כלפי כול מי שניצלו אם, מפני שאינם מושיעים אותנו... אין עם עושים די. אנו יודעים ששם, בעולם החופשי, אי-אפשר כלל להאמין במתרחש עמנו כאן. יעשו אפוא מעשה שיכריח את העולם להאמין... אנו מתים כאן כולנו, ימותו גם הם שם, ישימו מצור על הממשלות של צ'רצ'יל והאחרים, יכריזו על שביתת רעב, ימותו גם בשביתת רעב ההיא ליד דלתותיהם ולא יזוזו עד אשר יאמינו ויאחזו באמצעים להצלת השארית שעוד נשארה בחיים.'
 קרסקי מספר על תגובתו של ז' ששמע את דבריו:

'זה בלתי אפשרי! אילו הייתי עושה זאת, היו שולחים שני שוטרים ואוסרים אותי באשמת הפרעה לסדר הציבורי. ודאי היו לוקחים אותי למוסד כלשהו ומוסרים לבדיקות פסיכיאטריות. הן זה דבר בלתי אפשרי.'

בחודשי חיו האחרונים הגביר ז' את קצב פניותיו ודחיפותן. מנוסח הדברים משתמעת הזעקה. הוא חי בתחושה של מירוך נגד הזמן, ועם זאת נעשה יותר ויותר מודע לחוסר האונים ולחוסר יכולתו להדביק את האנשים שאליהם פנה בסערת הנפש שבה היה שרוי. הוא פנה לוינסטון צ'רצ'יל ולפרנקלין רוזולט, והשמיע דברי האשמה חריפים במועצה הלאומית הפולנית. בנאום ברדיו הבריטי בדצמבר 1942 קבע:

'אם לא תיענה קריאת יהודי פולין לעזרה, ישיג היטלר אחת ממטרותיו במלחמה – הכחדת יהודי אירופה, וזאת בלי קשר להכרעות הצבאיות הסופיות במלחמה.'

במכתבים האחרונים שלו לנציגות ה'בונד' הפולני בארצות הברית ולאחיו באוסטרליה, דיבר ז' ביאוש על חוסר התכלית שבמאמציו להחיש הצלה, וקבע כי הוא 'שייך אליהם שם'. ב-12 במאי, בהגיע הידיעות על חיסול אחרוני יהודי ורשה, וביניהם אשתו מאניה ובנו טוביה בן ה-16, שם ז' קץ לחייו. במכתבו האחרון לנשיא הרפובליקה הפולנית, ולדיסלב רצ'קביץ' וראש ממשלת פולין הגולה, ולדיסלב שיקורסקי, כתב:

'האחריות לפשע של רציחת כול האוכלוסייה היהודית בפולין נופלת בראש ובראשונה על הרוצחים עצמם, אך בעקיפין היא רובצת על האנושות כולה, על העמים והממשלות של בעלות-הברית, שעד כה לא השתדלו ולא נקטו צעדים ממשיים כדי להפסיק את הפשע... ממשלת פולין תרמה במידה רבה לעורר את דעת-הקהל בעולם, אך לא עשתה את הדבר בצורה מחייבת... לא אוכל להחריש. לא אוכל לחיות, שעה ששרידי העם היהודי בפולין, שאני שליחם, הולכים ומושמדים. חברי בגטו ורשה נספו במאבק הגיבורים האחרון ונשקם בידם. לא זכיתי ליפול כמותם ואיתם. אך להם אני שייך ולקברם – קבר ההמונים. יהא נא מותי זעקת מחאה נמרצת נגד אדישות העולם הרואה בהשמדת העולם היהודי, רואה ואינו מעכב. יודע אני מה מועט ערכם של חיי אדם כיום, אך מאחר שלא הצלחתי לפעול מאומה בחיי, אסייע במותי לזעזע את אדישותם של היכולים עוד להציל כרגע, שהוא אולי הרגע האחרון, את השארית של יהודי פולין...'